

Рибалкін Андрій Олександрович

кандидат юридичних наук, доцент,
начальник центру підвищення кваліфікації;

Бондаренко Марія Анатоліївна,

слухач магістратури юридичного факультету

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА ЗВЕРНЕННЯ

Процеси розвитку та зміцнення української державності органічно пов'язані зі становленням та розвитком громадянського суспільства, подальшим удосконаленням законодавства, яке регламентує усі сфери життя сучасного українського суспільства. При цьому пріоритетним напрямком діяльності держави є всебічне забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина. Не випадково у ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Реалізація цих концептуальних положень пов'язана не тільки з відповідними зусиллями держави в цьому напрямку, а й із наданням людині реальних можливостей для участі в суспільному житті. Такі можливості особи об'єктивно обумовлені розвитком та вдосконаленням такого правового інституту, яким є інститут звернень громадян.

Право на звернення є важливим конституційно-правовим засобом захисту та однією з організаційно-правових гарантій дотримання прав і свобод громадян. Від механізмів його реалізації, від чіткого й ефективного реагування влади на звернення громадян залежить ефективність і спроможність держави в цілому.

Законодавець в Україні не використовує термін «петиція», його запозичено з іноземної правової та політологічної літератури [2, с. 23]. Натомість у Конституції та інших нормативних актах вживається загальне поняття «звернення». У вітчизняній та іноземній юридичній літературі немає єдиного підходу до тлумачення першого терміна, але здебільшого вчені конституціоналісти зазначають, що петиції – це звернення із суспільно значущих питань, які мають переважно колективний характер [3]. За такого визначення петиції найбільш яскраво характеризують участь громадян в управлінні державними справами.

Нормативно-правова база розгляду звернень громадян регламентується Законом України від 2 жовтня 1996 р. «Про звернення громадян» (зі змінами від 05.10.2016) [4], Указом Президента України від 07.02.2008 № 109 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцево-

го самоврядування» [5]

Відповідно до ст. 1 Закону «Про звернення громадян» [4], громадяни України мають право звернутися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, засобів масової інформації, посадових осіб (на рівні Конституції вказано лише такі адресати звернень, як органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих органів) відповідно до їх функціональних обов'язків (у тому числі до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Конституційного Суду України) із зауваженнями, скаргами та пропозиціями, що стосуються їх статутної діяльності, заявою або клопотанням щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Конституція України не передбачає жодної можливості обмеження досліджуваного права. Коло осіб, які мають право на звернення, в Україні не обмежене. Положення ст. 40 Конституції стосується не тільки громадян України, відповідним правом наділяються також іноземці та особи без громадянства [1]. Необмеженим є також коло установ та посадових осіб – адресатів звернень; не регламентовано коло питань, що можуть бути їх предметом. Гарантією реалізації цього права є також обов'язок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Таке конституційне регулювання надає широкий простір для політичної активності громадян у цьому напрямку, впливу громадян на прийняття державних рішень. Україна, як і будь-яка інша держава, захищаючи свій суверенітет і незалежність на рівні Конституції, закріплює значну кількість політичних прав і свобод та надає гарантії їх здійснення лише своїм громадянам.

Звернення громадян залежно від їх предмета можна умовно поділити на звернення: а) із суспільно значущих, публічних питань; б) з особистих питань. З точки зору участі громадян в управлінні державними справами вирішальними є звернення, що мають суспільне значення чи принаймні претендують на таке. Право громадян на звернення може бути реалізоване тільки в ініціативному порядку [6]. Його реалізація передбачає прояв особистої ініціативи та зацікавленості громадян при вирішенні питань державницького характеру. Видається, що показником належного рівня політико-правової культури громадян, їх реальної можливості впливати на прийняття державно значущих рішень є звернення громадян до державних установ не стільки з особистих, скільки із питань, що мають суспільне значення.

Право громадян України на звернення гарантується, зокрема, такими положеннями Закону «Про звернення громадян»: заборона відмови у прийнятті та розгляді звернень; заборона переслідування громадян за подання звернення і неприпустимість примушування їх до його подання; заборона розголошення відомостей, що містяться у зверненнях; обов'язок органів – адресатів звернень розглянути їх у встановлений термін і повідомити громадянина

про результати розгляду; безоплатність розгляду звернення; відповідальність посадових осіб за порушення законодавства про звернення громадян; відшкодування громадянину завданих матеріальних збитків, пов'язаних з поданням звернення, тощо [6].

Посилити конституційно-правові гарантії права громадян України на звернення можна, як вже вказувалося, зокрема, шляхом законодавчої конкретизації вимог до колективних звернень. Кількість звернень громадян до державних органів влади є своєрідним показником якості виконання ними своїх функціональних обов'язків. Звернення громадян є чутливим індикатором стану суспільства, його проблем, конфліктів, ставлення людей до органів влади, їх спроможності вирішувати відповідні питання, рівня сподівань, очікувань і вимог, що формуються у суспільній свідомості під впливом подій у державі, заяв політичних лідерів.

Права людини значною мірою визначаються моральністю державної влади, ситуацією, що складається в політико-правовій сфері. Звернення громадян мають бути покладені в основу реальних адміністративних рішень, слугувати засобом їх апробації. Важливо посилити участь громадськості у контролі за виконанням адміністративних рішень. Для цього в юридичній літературі слушно пропонується, зокрема, процедура громадського запиту з метою отримання громадянином інформації про рішення органів виконавчої влади, заплановані дії. На практичному рівні здійсненню права громадян на звернення має сприяти спрощення адміністративних формальностей, подолання надмірного бюрократизму і паперової тяганини з найнижчих до найвищих ланок управління, перетворення громадянина з «прохача» на рівноправну сторону в процесі взаємодії державної влади і громадськості [7, с. 242–244].

Отже, звернення громадян виконують потрійну функцію.

По-перше, вони є однією з найважливіших форм і гарантій участі громадян в управлінні справами держави і суспільства.

По-друге, вони є формою громадського контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

По-третє, у політичному аспекті вони покликані забезпечити зворотний зв'язок між громадянином і державно-владними структурами, виявити суспільну думку, суспільні інтереси, ставлення громадян до тих чи інших державних рішень. При правильній організації роботи зі зверненнями громадян на демократичних засадах вони можуть бути істотним джерелом інформації, необхідної для вирішення питань державного і громадського будівництва.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 2016. – 56 с.
2. Мальков В.В. Советское законодательство о жалобах и заявлениях / В.В. Мальков. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1967. – 108 с.
3. Энциклопедический юридический словарь / под общ. ред. В.Е. Крутских. – 26-е изд. – М. : ИНФРА М, 1999. – 368 с.
4. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР [Електрон-

ний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування : Указ Президента України від 07.02.2008 № 109 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

6. Шапіро В.С. Особливості правового регулювання права громадян України на звернення / В.С. Шапіро [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

7. Ткачов Т.М. Актуальні питання дотримання законодавства про звернення громадян в ОВС України: відомчий контроль та прокурорський нагляд / Т.М. Ткачов // Науковий вісник Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. – 2013. – Вип. 182. – Ч. 3. – С. 242–244.

Боднар Олег Михайлович

студент Навчально-наукового інституту
заочного навчання та підвищення кваліфікації

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грицай І.О.

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ДІЛОВА БЕСІДА У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ

Ділове спілкування у наші дні проникає в усі сфери суспільного життя. Компетентність у галузі ділового спілкування безпосередньо пов'язана з успіхом або неуспіхом у кожній галузі. Що стосується менеджерів, бізнесменів, організаторів виробництва, людей, зайнятих у сфері управління, то комунікативна компетентність, тобто здатність адекватно реагувати в будь-якій ситуації у процесі спілкування, для представників цих професій є однією з найголовніших складових їх професійної діяльності.

Втім, технікою ведення ділової бесіди володіють не усі люди, більш того, не усі керівники. Тоді як менеджери вищої ланки більшість свого робочого часу витрачають на спілкування: проведення нарад, засідань, бесід, дискусій, переговорів, звітів перед керівництвом тощо. Оскільки більшість проблем у керівництві компаніями так чи інакше пов'язано зі спілкуванням, організація бізнес-комунікації є предметом багатьох досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених.

Теоретико-методологічні аспекти проблеми ділового спілкування, зокрема проведення ділової бесіди, розглядалися в дослідженнях Ю. Альошиної, А. Бодальова, Г. Бороздиної, Н. Леонова, Л. Петровської. Практичні аспекти застосування знань у діловому спілкуванні представлені у працях І. Амінова, А. Столяренко, В. Лозниці, Г. Щокіна. Втім, не досить дослідженими залишається питання організації ділових бесід, що обумовлює вибір теми дослідження.

Сучасна ділова активність у виробничій сфері, сфері бізнесу дедалі більше тяжіє не до спонтанних, випадково вибраних моделей соціально-ділового